

Turystyka wiejska i agroturystyka w perspektywie finansowej 2014 - 2020

dla

Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Autorzy:

Zespół Projektowy Konsorcjum Bluehill Sp. z o.o.
oraz Quality Watch Sp. z o.o.
pod przewodnictwem dr Wacława Idziaka

Warszawa, listopad 2015

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie. Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Materiał opracowany przez Konsorcjum firm Bluehill Sp. z o.o. i Quality Watch Sp. z o.o.”

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

Wprowadzenie

Niniejsza broszura została opracowana w ramach ekspertyzy pn. „Wsparcie dla rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz z krajowych i regionalnych programów operacyjnych”

Turystyka to duża szansa rozwojowa wsi. Jak tą szansę wykorzystać, jak dzisiaj wygląda turystyka wiejska i agroturystyka, jak będzie wyglądała w przyszłości, na jakie formy wsparcia mogą liczyć mieszkańcy wsi, kto i na jakie cele takie wsparcie może otrzymać?

W niniejszej broszurze pokazujemy formy wsparcia dla rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz z krajowych i regionalnych programów operacyjnych. Pokazujemy je na tle warunków do rozwijania turystyki na polskiej wsi oraz na tle przemian zachodzących w turystyce i jej otoczeniu.

PROW 2014 – 2020

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) opracowywany został na podstawie przepisów Unii Europejskiej. Jego głównym celem jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich. Cele przekrojowe PROW 2014 – 2020, to:

- Środowisko,
- Łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej,
- Innowacje.

Promując rozwój gospodarczy na obszarach wiejskich PROW 2014 – 2020 wspierał będzie także turystykę. Zaplanowane to zostało w działaniu 6 „Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej”, w poddziałaniu 3 „Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich (premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej)”. Wysokość premii wynosi 100 tys. zł. Premia wypłacana będzie w ratach: pierwsza rata – 80% kwoty pomocy, druga rata – 20% kwoty pomocy. Z tej pomocy skorzystać mogą rolnicy, małżonkowie rolników, domownicy i beneficjenci „Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa”. Podstawowym warunkiem tej pomocy jest przygotowanie biznes planu i w przypadku otrzymania wsparcia przejście z KRUS na ZUS.

Turystyka wiejska może być też wspierana w ramach działania siódmego PROW 2014 – 2020. Wsparcie to dotyczy jednak gmin i jej jednostek i przeznaczone jest na tworzenie infrastruktury związanej z turystyką. Preferowane tu będą operacje, których realizacja umożliwi przeprowadzenie większej liczby inicjatyw społecznych oraz operacje realizowane na obszarach o potencjale turystycznym.

Wartość wsparcia na te cele nie może być wyższa niż 500 000 zł na miejscowość a wkład własny powinien stanowić 36,37% kosztów kwalifikowalnych projektu, całkowity kwalifikowany koszt nie może przekroczyć 1 000 000 EUR.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

Turystyka wiejska w programie Leader

Wsparcie turystyki wiejskiej będzie też realizowane poprzez program Leader, będący jednym z działań PROW 2014 – 2020. Wsparcie z programu Leader na uruchomienie działalności gospodarczej wynosi od 50 do 100 tys. zł. Jest to płatność ryczałtowa (premia) obejmująca dwie transze 70% i 30%. Podstawą oceny jest przedłożenie biznesplanu. Beneficjent ma obowiązek utworzenia co najmniej jednego miejsca pracy i utrzymania go przez okres 2 lat od dnia wypłaty 2 transzy.

Do 300 tysięcy zł. można otrzymać na rozwijanie działalności gospodarczej w formie refundacji 70% zainwestowanych środków. Podstawą jest przedłożenie biznesplanu. Beneficjent ma obowiązek utworzenia co najmniej jednego miejsca pracy i utrzymanie go przez okres 3 lat od dnia wypłaty płatności ostatecznej. Pomoc może być przyznana w tym zakresie tylko raz w okresie realizacji programu.

Z programu Leader otrzymać można także środki na podnoszenie kwalifikacji osób planujących rozpoczęcie działalności dodatkowej do działalności rolniczej oraz osób odchodzących z rolnictwa a także środki na sieciowanie usług turystycznych.

W ramach programu Leader wspierane będą operacje z zakresu wykorzystania technologii informacyjnych w rozwoju pozarolniczych miejsc pracy a także z zakresu udostępniania zasobów kulturowych, przyrodniczych i turystycznych obszarów wiejskich.

Turystyka wiejska w Krajowych Programach Operacyjnych

Krajowe Programy Operacyjne (KPO) służą realizacji Narodowego Planu Rozwoju. Składają się one z zestawienia priorytetów operacyjnych i działań odnoszących się do poziomu kraju.

Turystyka nie jest wymieniona w żadnym KPO, jako bezpośredni obszar wsparcia. Każdy jednak z tych programów, po jego interpretacji z perspektywy nowej turystyki w ujęciu wieloaspektowym, może przyczynić się do rozwoju turystyki wiejskiej. Szczególnie istotne są tu programy operacyjne Infrastruktura i Środowisko oraz Inteligentny Rozwój.

Turystyka wiejska w Regionalnych Programach Operacyjnych

Regionalne Programy Operacyjne (RPO) to dokumenty określające działania i obszary wsparcia w nowej perspektywie finansowej 2014 – 2020. Zostały one przygotowane przez zarządy poszczególnych województw w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

RPO uwzględniają turystykę najczęściej w ramach priorytetów inwestycyjnych 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego oraz 6d Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych.

Nowa turystyka

Zarówno PROW 2014 – 2020, jak i KPO i RPO nie traktują turystyki, w tym też turystyki wiejskiej, priorytetowo. Kiedy jednak inaczej spojrzymy na to jak się zmienia turystyka, jakie ma odmiany, jakie obszary łączy, to można zaryzykować wniosek, że możliwości wsparcia turystyki wiejskiej jest znacznie więcej niż nam się z początku wydaje.

Turystyka odchodzi od modelu, określanego mianem 3 x S (sun, sea, sand), którego synonimem był bierny wypoczynek i korzystanie z uroków miejsca. Na znaczeniu zyskuje model 3 x E education (edukacja, kształcenie, wychowanie), entertainment (rozrywka, uciecha, przedstawienie) i excitement (podniecenie, podekscytowanie, emocje). W warunkach wiejskich nowy model turystyki realizowany jest w formie gospodarstw edukacyjnych, przygodowych, artystycznych, wiosek tematycznych i różnego typu ośrodków zajmujących się animacją kulturalną oraz rozwijaniem zainteresowań w różnych dziedzinach. Na wsi lokalizowane są także przedsięwzięcia z zakresu turystyki społecznej (gospodarstwa opiekuńcze, gospodarstwa społeczne) oraz prozdrowotnej.

Atrakcje turystyczne tworzone są również na podstawie wydawałoby się zwykłych zajęć w gospodarstwie wiejskim, takich jak np. pasienie kóz¹, czy winobranie². Okazuje się, że czynności te i wiele innych można uczynić osnową produktów turystycznych. Wiąże się to z rosnącym zapotrzebowaniem na autentyczność przeżyć i miejsc. Turystyka tego typu wykracza poza konwencjonalne pojęcie turystyki. Można ją raczej określić jako przykład gospodarki wiedzy i doznań.

Na znaczeniu zyskuje też tzw. turystyka jednodniowa, jeszcze do niedawna nie klasyfikowana, jako forma turystyki. Są to krótkie pobyty turystów w danym miejscu i korzystanie z przygotowanych w nim atrakcji, bez noclegu.

¹ Por. <http://www.srovnanicen.cz/q/Den%20na%20kozi%20farme/>

² Por. <http://www.independent.co.uk/news/people/news/sting-charges-208-to-pick-grapes-and-olives-at-his-tuscan-estate-9699603.html>

Turystyka wieloaspektowa

Turystyka jest szansą rozwoju dla obszarów wiejskich. Jest to dzisiaj specyficzna, wieloaspektowa, dziedzina gospodarki, wkraczająca w sferę kultury, edukacji, angażująca otoczenie społeczne, ingerująca w środowisko naturalne. Dotyczy to szczególnie turystyki wiejskiej. Miejscami pobytu turystów są nie tylko gospodarstwa agroturystyczne, czy zagrody edukacyjne. Odbierają oni, lub mogą odbierać wieś jako całościową przestrzeń konsumpcji wrażeń. Daje to szanse na wykorzystanie turystyki jako katalizatora rozwoju i odnowy wsi.

Pełniejsze wykorzystanie szans związanych z turystyką dla rozwoju wsi, wymaga jednak innowacji w zakresie tworzenia nowego typu produktów turystycznych oraz innowacji w sferze animacji i zarządzania. Turystyka może tu być pojmowana w jej funkcjach zewnętrznych (przyciąganie turystów i świadczenie dla nich usług oraz sprzedaż produktów lokalnych), jak i wewnętrznych (wzmocnienie kapitałów rozwojowych wsi, poprawa wizerunku wsi, zwiększenie dbałości o środowisko lokalne, promocja funkcji społecznych i pozarolniczych gospodarstw rolnych). Z tej perspektywy odbiorcami usług przygotowanych dla turystów stają się także mieszkańcy wsi (np. zajęcia warsztatowe w świetlicy, festyny, koncerty, zawody, obrzędy). Mieszkańcy wsi tworząc infrastrukturę dla turystów powinni mieć również na względzie to, że sami będą z niej korzystali. I odwrotnie infrastruktura społeczna wsi (świetlice, place zabaw, boiska, parki) powinna być tworzona z myślą o jej wielofunkcyjnym, także turystycznym, wykorzystaniu.

Dla kogo pomoc?

Wsparcie udzielane w ramach PROW 2014 – 2020 oraz KPO i RPO na rozwój funkcji turystycznych obszarów wiejskich można rozumieć jako wsparcie bezpośrednie i pośrednie.

Bezpośrednie wsparcie dotyczy rolników oraz innych mieszkańców obszarów wiejskich, w tym także osób prowadzących działalność gospodarczą. Tego typu beneficjenci mogą skorzystać ze środków na zakładanie działalności pozarolniczej w dziedzinie turystyki w ramach działania 6. PROW 2014 - 2020 - Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej oraz ze środków programu Leader na utworzenie lub rozwinięcie działalności gospodarczej. Z programu Leader otrzymać można także środki na podnoszenie kwalifikacji osób planujących rozpoczęcie działalności dodatkowej obok działalności rolniczej oraz osób odchodzących z rolnictwa a także środki na sieciowanie i promocję usług turystycznych.

Wsparcie typu pośredniego tworzy bardzo szeroką kategorię, od większej do mniejszej skali wsparcia oraz od bardziej do mniej oczywistych form wsparcia. W odniesieniu do mieszkańców wsi większa skala wsparcia dotyczy PROW 2014 - 2020 i Leader, mniejsza zaś RPO i KPO. Obok oczywistych, bezpośrednich form wsparcia PROW 2014 – 2020 oferuje wiele działań i poddziałań, których odpowiednie, poszerzone w myśl nowej turystyki w jej wieloaspektowym wydaniu, wykorzystanie może przyczynić się do rozwoju turystyki na obszarach wiejskich. Chodzi tu szczególnie o działanie 7. Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich oraz o działanie 10. Działanie rolnośrodowiskowo-klimatyczne a także o działanie 11. Rolnictwo ekologiczne. Leader wspierał będzie także operacje z zakresu wykorzystania technologii informacyjnych w rozwoju pozarolniczych miejsc pracy oraz udostępniania zasobów kulturowych, przyrodniczych i turystycznych obszarów wiejskich.

Rolnicy i inni mieszkańcy wsi, jako osoby fizyczne, nie mogą korzystać bezpośrednio ze wsparcia oferowanego przez Krajowe Programy Operacyjne. Mogą natomiast korzystać z nich pośrednio współpracując z jednostkami aplikującymi do KPO. W tym wypadku istotne są sieci współpracy i poszerzone spojrzenie na turystykę wiejską.

Szersza niż w przypadku KPO jest lista beneficjentów Regionalnych Programów Operacyjnych, chociaż turystyka nie jest bezpośrednio priorytetem w RPO, to jednak można będzie realizować projekty dotyczące turystyki w ramach osi priorytetowych zorientowanych na działanie w sferze kultury i środowiska naturalnego.

Wiejskie inteligentne specjalizacje – propozycje projektów

W dokumencie „Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”, w którym UE przedstawiła swoją wizję europejskiej społecznej gospodarki rynkowej, wyznaczono następujące priorytety³:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Priorytet „rozwój inteligentny” realizowany jest w formie tzw. inteligentnych specjalizacji na poziomie krajowym i regionalnym. Cechą takiego podejścia jest określenie oryginalnych cech (zasobów, przewag konkurencyjnych) danego miejsca i wspieranie jego rozwoju, z uwzględnieniem specyficznych potrzeb, w kierunku gospodarki opartej na wiedzy.

Istotą proponowanego tu programu jest spojrzenie na wieś i jej potrzeby z perspektywy gospodarki opartej na wiedzy i przygotowanie modelowych rozwiązań oraz miejsc eksperymentowania służących upowszechnianiu i wdrażaniu inteligentnych specjalizacji na poziomie wsi. Otworzy to jednocześnie przestrzeń do tworzenia na wsi produktów z obszaru nowej turystyki w jej wieloaspektowym wymiarze. W przypadku tego typu produktów turystyka nie jest celem

³ Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf, s. 5

samym w sobie, a bardziej narzędziem, sposobem na dodatkową komercjalizację wiedzy i umiejętności. Wymaga to innego spojrzenia na gospodarstwo, szczególnie dotyczy to gospodarstw małych i średnich. Z tej perspektywy uprawa ziemi i hodowla, to tylko element bardziej rozbudowanej oferty. Jednak stworzenie takiej oferty wymaga dodatkowych umiejętności i dodatkowego wsparcia i nie zawsze będzie tu najważniejsze wsparcie finansowe.

Inteligentne specjalizacje dotyczyć mogą zespołów wsi (gmin?), pojedynczych wsi, gospodarstw, świetlic i szkół wiejskich, przedsiębiorstw i organizacji działających na wsi. Wydaje się też istotne, żeby przy ich tworzeniu wyjść poza krąg instytucji zajmujących się tą problematyką niejako z urzędu⁴. Wiąże się z tym także potrzeba wyjścia poza stosowane metody i narzędzia (sieci współpracy, konferencje, seminaria i szkolenia) oraz poza modele myślowe dotyczące innowacji i ograniczanie ich do sfery rolnictwa i przetwórczości rozumianych branżowo, podczas gdy istotą innowacji jest to, że powstają one na styku różnych dziedzin, np. rolnictwa – turystyki – edukacji – terapii.

Lista projektów poprzez które można realizować ten program jest otwarta. Poniżej prezentujemy propozycje projektów najbardziej pożądanych i jednocześnie możliwych do realizacji.

⁴ W ramach planu operacyjnego KSOW w latach 2016-2017 w zakresie SIR zgłaszane mogą być operacje dotyczące działania 2, czyli działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla doradców i służb wspierających wdrażanie innowacji na obszarach wiejskich. Budżet działania 500 000 EURO. Beneficjenci powyższego działania to CDR, WODR-y i Instytucja Zarządzająca. <http://ksow.pl/news/entry/7117-informacja-o-mozliwosci-skladania-propozycji.html>

Animatory turystyki wiejskiej

Projekt ma na celu przyczynienie się do rozwoju wsi poprzez przygotowanie grupy animatorów turystyki wiejskiej i ogólniej rozwoju lokalnego a także przygotowanie prototypów innowacyjnych produktów turystyki wiejskiej. Animatorzy wyposażeni zostaną w wiedzę i umiejętności praktyczne w zakresie animacji społeczno – kulturowej oraz tworzenia produktów turystycznych. Turystyka wiejska traktowana tu będzie szeroko, jako sposób na: wykorzystanie i zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi, rozszerzanie społecznych i pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, promocję produktu lokalnego i sprzedaży bezpośredniej, promocję postaw proekologicznych, wzmacnianie kapitałów kulturowego, ludzkiego i społecznego wsi.

Lokalne Ośrodki Kompetencji

Lokalne Ośrodki Kompetencji (LOK) tworzą specjalizację w określonej dziedzinie i związane z tą specjalizacją zasoby wiedzy i umiejętności. Takie miejsca są przygotowane do tego by rozwijać wiedzę i umiejętności i dzielić się tym dobrem z innymi. W ten sposób wsie, miasta, gminy mogą zaistnieć w gospodarce wiedzy. Dzielenie się wiedzą i umiejętnościami łączy się z zarabianiem. Zarabianie to może być związane bezpośrednio z tworzeniem innowacji i zasobów wiedzy na określony temat, a także ze szkoleniami, warsztatami, praktykami i wizytami studyjnymi oraz pośrednio z ich obsługą (noclegi, posiłki, transport, wydawnictwa, materiały szkoleniowe, pamiątki, możliwość korzystania z atrakcji turystycznych).

Centra kompetencji prowadzone są najczęściej przez stowarzyszenia, ale również przez firmy, we współpracy z gminami. Niektóre z centrów kompetencji podejmują badania i wdrażają innowacje. W Polsce tego typu centra kompetencji formalnie nie działają. Jest natomiast wiele przedsięwzięć, które nie nazywają się centrami kompetencji, a taką rolę w rzeczywistości pełnią. Są to miejsca, do których udajemy się po wiedzę i umiejętności z określonej dziedziny. Należą do nich np. wioski tematyczne z woj. zachodniopomorskiego. W ciągu ostatnich ośmiu lat odwiedziło je ponad sto grup studyjnych.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Szkoła wiejskiego produktu turystycznego

Nowa turystyka w jej wieloaspektowym wymiarze wymaga odpowiedniego przygotowania osób do jej obsługi. Dotychczasowe metody szkolenia nie są przeważnie dopasowane do nowych wyzwań. Wydaje się, że optymalnym sposobem szkolenia jest uczenie się w działaniu. Uczenie się przez działanie łączy się z pracą nad konkretnymi problemami, jest zogniskowane na uczeniu się wynikającym z poszukiwania aktualnie, tu i teraz, potrzebnych rozwiązań. W uczeniu tego typu wykorzystuje się każde wydarzenie, problem, sytuację, jako okazje do uczenia się. Ta metoda skupia się nie na wiedzy, jaką „należy” przyswoić, a na rozwiązywaniu problemów i dylematów, które już są udziałem organizacji i ludzi.

Szkoły w turystyce wiejskiej

Ważnym zasobem wsi są szkoły, zasób ten wykorzystywany jest przeważnie zbyt jednostronnie. Przykładem szkoły, która tworzy swoje produkty turystyczne powiązane z gospodarką wiedzy jest Zespół Szkół w Radowie Małym, woj. zachodniopomorskie.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie. Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Materiał opracowany przez Konsorcjum firm Bluehill Sp. z o.o. i Quality Watch Sp. z o.o.”

Świetlice w turystyce wiejskiej

Zasobem wsi, często niezbyt dobrze wykorzystywanym, są świetlice. Są takie wsie, w których świetlice stoją puste, bo brakuje pieniędzy i pomysłów na ich użytkowanie. Na szczęście są też takie wsie, w których świetlice tętnią życiem i są ośrodkami rozwoju wsi. Taką świetlicą jest np. świetlica we wsi Pożrzadło Wielkie, gmina Kalisz Pomorski. Świetlica ta ma swoistą specjalizację, prowadzone są tu różnorodne zajęcia związane ze szkłem: od witrażu i decoupage do wyrobów z butelek i innego szkła odpadowego.

Wioski tematyczne

Wieś tematyczna to taka, która ma określony temat rozwojowy. Temat wsi to kierunek działań, idea, która określa jej rozwój - nadaje mu dynamikę. Temat rozwojowy jest wybierany przez społeczność i jej liderów, choć często wpływ na jego wybór mają też zewnętrzni doradcy. Temat powinien bazować na miejscowych zasobach materialnych i niematerialnych (m.in. dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze). Powinien być również dopasowany do lokalnej specyfiki (np. pasje i umiejętności mieszkańców). Wioska o wyraźnie zdefiniowanym temacie jest zauważalna.

Nowi osadnicy i turystyka

Celem tego projektu jest wsparcie osadników, którzy już mieszkają na wsi, jak i promocja nowego osadnictwa, jako alternatywy dla życia w mieście. Ważnym elementem tego wsparcia powinna być pomoc w kreowaniu modelu biznesowego gospodarstwa z uwzględnieniem funkcji turystycznych a także przygotowanie miejsc praktyk dla ludzi, którzy chcą się osiedlić na wsi, żeby przed podjęciem takiej decyzji mieli się okazję przekonać, co ich może na wsi czekać.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie. Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Materiał opracowany przez Konsorcjum firm Bluehill Sp. z o.o. i Quality Watch Sp. z o.o.”

Opiekunowie wsi

Funkcja opiekuna wsi występuje w różnych odmianach i układach organizacyjnych w wielu krajach Europy. Są to osoby, które wspomagają społeczność wsi w tworzeniu planów rozwojowych i w ich realizacji. Opiekunowie wsi powinni być przygotowani do pracy w zakresie tworzenia i wdrażania produktów turystycznych z obszaru turystyki wieloaspektowej oraz do opieki nad tymi produktami.

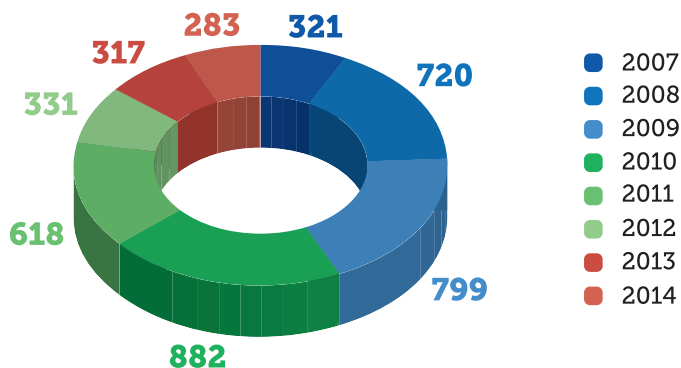
Wiejskie startupy turystyczne

Startup to nowo powstająca firma. Charakterystyczną cechą takich firm jest eksperymentowanie, poszukiwanie i nastawienie na zmienność. Z tego powodu w ich działalności przyjmuje się za rzecz oczywistą ryzyko porażki. Stabilny dochód ma być osiągnięty dopiero po sprawdzeniu „w boju” modelu biznesowego. Sprawdzenie to odbywa się bowiem w warunkach realnych a nie w formie symulacji. Tutaj biznes plan powstaje i sprawdza się niejako w działaniu.

Podstawą startupu jest innowacja. I to odróżnia tego typu firmy od typowych przedsięwzięć. W turystyce wiejskiej istnieje silna, chociaż nie zawsze utożsamiana, potrzeba innowacji. Bez nowych, ciekawych, zaskakujących i dobrze przygotowanych ofert, turystyce wiejskiej będzie coraz trudniej zaistnieć na coraz bardziej wymagającym rynku usług turystycznych.

Systemy oceny jakości w turystyce wiejskiej i agroturystyce Rozwijający się rynek usług turystycznych wymaga dobrej jakości. Bywa ona potwierdzana certyfikatami i znakami. W polskiej agroturystyce od lat wdrażane są systemy jakości, jednak ze zmiennym zainteresowaniem. Pokazuje to poniższy wykres.

Źródło: Program rozwoju i promocji systemu kategoryzacji obiektów agroturystycznych i obiektów turystyki wiejskiej w Polsce. Zespół autorów pod kierunkiem Iwony Majewskiej. Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”. Nałęczów 2014.

Uwzględniając źródła finansowania turystyki i agroturystyki w okresie 2014-2020 należy zarekomendować włączenie działań z zakresu podnoszenia jakości do kryteriów lokalnych strategii rozwoju. Ponieważ dokumenty te zostaną opracowane do końca 2015 roku, dla środowisk zainteresowanych systemowym podnoszeniem jakości, jak Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne” należy zarekomendować współpracę ze środowiskami LGD na różnych poziomach od poszczególnych LGD, poprzez sieci regionalne, aż do struktur i forów ogólnopolskich.

Klasy turystyczne

Klaster może być rozumiany jako przestrzennie skoncentrowane skupisko przedsiębiorstw – jednoczenie konkurujących i kooperujących ze sobą w pewnych aspektach działalności oraz instytucji i organizacji, powiązanych rozbudowanym systemem wzajemnych relacji o formalnym i nieformalnym charakterze opartych na specyficznej trajektorii rozwoju (np. technologia, rynki zbytu itd.)⁵. Inicjatywy tego typu będą wspierane w ramach programu Leader.

Przedsiębiorczość w agroturystyce i turystyce wiejskiej

Utworzenie gospodarstwa agroturystycznego, a tym bardziej podjęcie działalności w turystyce wiejskiej, jest samo z siebie przejawem przedsiębiorczości. Oprócz tego, że trzeba się zmierzyć z trudnym rynkiem, to jeszcze niekiedy przychodzi pokonać opór rodziny i sąsiadów. Ułatwieniem dla przedsiębiorczości w agroturystyce jest specjalny status gospodarstw agroturystycznych i co się z tym wiąże praktyczny brak obciążeń podatkowych i niski poziom wymogów administracyjnych. Jest to jednocześnie w wielu przypadkach przeszkodą w rozwoju przedsiębiorczości. Rolnicy obawiają się bowiem utraty statusu ubezpieczeniowego w KRUS i płacenia podatków.

⁵ Op .cit. 9.s. 2.

Agroturystyka i turystyka wiejska w obecnym stadium rozwoju nie generuje zbyt wielu rejestrowanych miejsc pracy. Gospodarstwa agroturystyczne są mimo to, swego rodzaju szkołą pracy w usługach i mogą przygotować do kolejnych etapów działalności turystycznej, np. do tworzenia zagród edukacyjnych. Z kolei w zagrodach edukacyjnych poszerzających skalę działalności rośnie zapotrzebowanie na pracowników o wyższych kwalifikacjach.

Inicjatywy prośrodowiskowe w gospodarstwach agroturystycznych oraz innych obiektach turystyki wiejskiej

Modelowe gospodarstwo agroturystyczne o profilu ekologicznym powinno charakteryzować się tym, że działa ono przy gospodarstwie prowadzonym metodami ekologicznymi. Dbalność o ekologię dotyczy także warunków bytowych, czyli urządzenia kwatery agroturystycznej (zastosowane materiały, środki czystości, segregacja odpadów, oczyszczanie ścieków, rodzaj ogrzewania), rodzaju i jakości posiłków oraz pochodzenia żywności (najlepiej z własnego gospodarstwa). W takim gospodarstwie ważna jest także ekologiczna jakość oferty dodatkowej dla gości. Istotne jest też to, żeby goście mogli się dowiedzieć o prowadzonych w gospodarstwie działaniach proekologicznych i współdziałać z gospodarzami w utrzymywaniu ekologicznego profilu gospodarstwa. Ważnym wyróżnikiem takiego gospodarstwa powinno być racjonalne gospodarowanie energią i wodą, segregacja odpadów, stosowanie takich rozwiązań jak: kolektory słoneczne, przydomowa oczyszczalnia ścieków, kotłownia na biomasę, zbiorniki na wodę deszczową, ekologiczne zasady utrzymywania trawników, domki dla ptaków, tradycyjny charakter ogrodu, itp. W takim gospodarstwie goście powinni mieć możliwość brania udziału w zajęciach gospodarskich oraz sposobność uczestniczenia w niektórych zajęciach kuchennych, w tym możliwość robienia przetworów pod okiem gospodyni.

Możliwości wdrażania w gospodarstwach agroturystycznych oraz innych obiektach turystyki wiejskiej inicjatyw pro środowiskowych wydają się znaczne. Inicjatywy takie mogą być realizowane na wielu poziomach. Rośnie społeczna akceptacja dla tego typu działań. Rośnie także zapotrzebowanie na oferty z dziedziny ekoturystyki. Obszarem o znacznym potencjale może być wykorzystanie w turystyce wiejskiej działań nastawionych na zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin i zwierząt.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Dziedzictwo kulturowe wsi w agroturystyce i turystyce wiejskiej

Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze określa się mianem kapitałów rozwojowych, są to odpowiednio kapitał kulturowy i kapitał przyrodniczy. Agroturystyka w sposób naturalny jest przeznaczona do tego, żeby to dziedzictwo chronić i upowszechniać. Chodzi tu szczególnie o agroturystykę w jej klasycznej formie. To jest właśnie wyjazd na wieś, po to, aby spotkać „prawdziwą” wieś. Taka misja agroturystyki jest coraz ważniejsza w związku z zanikiem tradycyjnych gospodarstw rolnych. Te gospodarstwa, które przetrwają będą pełnić rolę żywych skansenów, żeby jednak nie zastygły w tej roli potrzebne są działania pokazujące wartości tych gospodarstw i wsi w zmieniającym się kontekście społeczno - gospodarczym.

O skali zainteresowania gospodarstw agroturystycznych i przedsiębiorstw turystyki wiejskiej wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego świadczy rosnąca podaż ofert związanych z tym dziedzictwem. Jest to szczególnie widoczne w ofercie zagród edukacyjnych oraz w powstawaniu prywatnych muzeów i skansenów oraz ogrodów pokazowych.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Wydaje się jednak, że możliwości wykorzystania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi nie są jeszcze dostatecznie wykorzystane. W tym kontekście można także powiedzieć o niedostatecznym wykorzystaniu zabudowań gospodarczych, które straciły swoje funkcje w związku ze zmianą sposobu gospodarowania, albo w związku z zaprzestaniem działalności rolniczej. Jest już wiele wsi, w których nie zachowała się żadna stodoła. Ratowanie stodoł, obór, stajni i innych budynków, a także używanych dawniej maszyn i narzędzi, które jeszcze zostały, wymaga znalezienia dla nich nowych funkcji.

Edukacja oraz profilaktyka i terapia problemów społecznych w turystyce wiejskiej

Gospodarstwa edukacyjne są to gospodarstwa, których celem jest przekazywanie wiedzy i umiejętności związanych z tradycyjnym rolnictwem i życiem wsi. Zajmowanie się edukacją jest jednocześnie sposobem na dodatkowe dochody dla rolników i ich rodzin i opcją na zachowanie gospodarstw.

W gospodarstwach edukacyjnych prowadzi się najczęściej zajęcia z takich dziedzin, jak produkcja roślinna, produkcja zwierzęca, przetwórstwo płodów rolnych, świadomość ekologiczna i konsumencka, dziedzictwo kulturalne wsi, tradycyjne zawody, rękodzieło i twórczość ludowa.

Rolnictwo społeczne jest coraz bardziej rozwijającym się w Europie innowacyjnym podejściem. Pod tym określeniem znanych jest w Europie szereg działań określanych jako rolnictwo dla zdrowia „farming for health”, rolnictwo opiekuńcze „care farming”, zielona opieka „green care” albo też zielone terapie „green therapies”. Określenia te odnoszą się do różnych działań w obszarze opieki, reintegracji społecznej, szkolenia oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej osób w trudnym położeniu oraz szkolenia osób o szczególnych potrzebach. Podejmowanie takich działań, przyczynia się do lepszego samopoczucia osób w trudnej sytuacji poprawiając ich stan zdrowia i włączenie społeczne. Niekiedy działania takie poprzez kontakt z naturą i działalnością produkcyjną przyczyniają się do poprawy uczenia się, podnoszą samoocenę i ułatwiają uczestnictwo w życiu społecznym.

Turystyka jako wartość dodana do produkcji rolniczej

Problemem polskiego rolnictwa są krótkie łańcuchy wartości. Większość rolników sprzedaje nie przetworzone produkty. Problemem małych i średnich gospodarstw jest jeszcze to, że produkty te nie mając odpowiedniego wolumenu, mają trudność z wejściem na rynek i uzyskaniem dobrej ceny. Szansą dla takich gospodarstw jest wykorzystanie działań z zakresu różnych form turystyki wiejskiej i agroturystyki, (np. święta, festyny, festiwale itp. wydarzenia poświęcone kulinariom w ogólności i konkretnym potrawom, owocom, warzywom; specjalizacja tematyczna wsi i gospodarstw na bazie płodów rolnych i kulinariów; trasy tematyczne dotyczące kulinariów) do zwiększania wartości dodanej produktów rolnych.

Turystyka, szczególnie turystyka kulinarna i enoturystyka, daje szansę przedłużania łańcucha wartości gospodarstw rolnych. Wydaje się jednak, że asortyment działań z zakresu turystyki może być w tym aspekcie znacznie poszerzony. Wiąże się to na przykład z tworzeniem tzw. ośrodków kompetencji i wiosek tematycznych na bazie poszczególnych kierunków upraw i hodowli.

Ważnym ułatwieniem w tym względzie jest przyjęcie regulacji prawnych dotyczących sprzedaży bezpośredniej. Żywność stanowi istotny składnik oferty turystycznej. Ważne jest jednak to, żeby nie była ona jedynie „wyżywieniem” przygotowanym często na bazie produktów zakupionych w sklepie. W gospodarce wiedzy, emocji i twórczości klient powinien mieć okazję do zapoznania się z całym łańcuchem wytwarzania żywności oraz z poszczególnymi metodami i zasadami upraw, hodowli i przetwarzania, do przeżycia emocji związanych z udziałem w procesie powstawania żywności, do prób własnej twórczości związanej z kulinariami.

Opisane wyżej formy turystyki mogą być w różny sposób wspierane w ramach PROW 2014 – 2020. Dotyczy to zarówno wsparcia osób rozpoczynających działalność pozarolniczą w turystyce wiejskiej, jak i rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich zainteresowanych uruchomieniem lub rozwinięciem przetwórstwa żywności.

Serdecznie zapraszamy do szczegółowego zapoznania się z ekspertyzą: „Wsparcie dla rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz z krajowych i regionalnych programów operacyjnych” oraz z Katalogiem Instrumentów Wsparcia Finansowego.

Materiały zostały opracowane na podstawie zidentyfikowanych potrzeb podmiotów działających w obszarze turystyki wiejskiej oraz zidentyfikowanego zakresu rzeczowego służącego rozwojowi turystyki wiejskiej. Pozwala uzyskać informacje na temat dostępnych możliwości wsparcia finansowego na cele związane z turystyką wiejską.

Wszystkie materiały dostępne są na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

<https://bip.minrol.gov.pl/Opracowania-ekspertyzy-publikacje>

Bluehill to:

- podmiot łączący cechy **thinktanku**, **grupy eksperckiej** i **firmy konsultingowej**;
- grupa **dostarczająca rozwiązania dla sektora government (publicznego), uczelni wyższych, instytucji pozarządowych oraz polskich i zagranicznych przedsiębiorstw**;
- **dostawca usług** dla różnych branż, posiadający kompetencje, wiedzę i wieloletnie doświadczenie **doradcze, badawcze, szkoleniowe, wdrożeniowe, organizacyjne i operacyjne**;
- więcej niż **nowa jakość na rynku**, to **odpowiedź** na rosnące **zapotrzebowanie rynkowe** w zakresie świadczenia **profesjonalnych usług i dostarczania kompleksowych rozwiązań**.

Quality Watch to:

- firma, w której doświadczenie **każdej** z kluczowych osób **przekracza 15 lat** i **łącznie 1000 projektów**, podmiot świadczący **kompleksowe usługi konsultingowo-badawcze**;
- zespół ludzi z wieloletnim doświadczeniem w dziedzinie **usług dla biznesu, marketingu, finansów, badań i doradztwa**;
- usługodawca dla **największych i najlepszych** firm na polskim rynku, w tym kilku spółek **WIG30** - indeksu giełdowego, 30 największych spółek akcyjnych notowanych na warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych;
- firma, której wyróżnikiem jest ogromny **nacisk na jakość** i nastawienie na **potrzeby partnerów** oraz ich **klientów**;
- firma realizująca projekty zarówno w **całym kraju** (współpracująca stale z ponad **1000 osób**), jak i na **rynkach międzynarodowych (m.in. Holandia, Szwecja, Rosja, Hiszpania, Wielka Brytania, Niemcy, Chiny)**;
- agencja posiadająca **doświadczenie** w projektach **różnorodnych branż**, takich jak: bankowość i finanse, FMCG, detaliczne sieci handlowe, usługi logistyczne i transportowe, turystyka, telekomunikacja, doradztwo gospodarcze, usługi marketingowe, przemysł surowcowy, sektor publiczny czy segment beneficjentów dotacji unijnych;
- stale rozwijająca się jednostka, wdrażająca **własne innowacyjne rozwiązania (IT)**, pozwalające na skuteczne funkcjonowanie w **niezwykle konkurencyjnym otoczeniu**.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Kontakt:

Bluehill Sp. z o.o.

ul. Nabelaka 6/5,
00-743 Warszawa

www.bluehill.pl

tel.: (+48) 22 100 69 26

fax: (+48) 22 100 14 97

mail: **office@bluehill.pl**

